

УДК 94 (460)

Валентина Годлевська

РЕФОРМА СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ КОНСОЛІДАЦІЇ
ДЕМОКРАТИЧНОГО РЕЖИМУ В ІСПАНІЇ

У статті досліджується процес модернізації системи освіти Іспанії в умовах утвердження демократичного режиму. Автор висвітлює процес становлення системи освіти, зміни у сфері початкової, середньої та вищої освіти. Дослідження особливостей розвитку зазначених процесів здійснено на підставі аналізу законодавчої бази 1980-х – середини 1990-х років.

Ключові слова: консолідація демократії, реформа, система освіти, початкова освіта, середня освіта, університетська освіта, якість освіти, доступність освіти.

Сферу освіти можна вважати однією зі стратегічно важливих сфер держави. Не впливаючи безпосередньо на глобальні процеси в державі й на показники її успішності (розвиток економіки, зростання добробуту населення, успішність міжнародної та внутрішньої політики), – освіта, проте, відіграє істотну роль у житті країни. Вона визначає динаміку розвитку суспільства, гальмує або прискорює його прогрес, а моральне виховання визначає напрямок його розвитку і надає конструктивний або деструктивний вектор.

Система освіти, як соціальна система, у всі часи реагувала на потреби суспільства. Вона не може бути незалежною від політичного устрою держави, будучи його органічним компонентом.

В останній чверті ХХ ст. Іспанія здійснила успішний перехід від авторитарного до демократичного суспільства. Крім змін у політичній сфері, суттєві перетворення торкнулися всіх інших сфер життєдіяльності держави. Реформи у сфері освіти були спрямовані на доступність, відкритість і якість освітніх послуг.

Зазначена проблема є малодослідженою в Україні. Основні історіографічні роботи – це результат плідної праці зарубіжних науковців, насамперед іспанських. Так, у своїй монографії “Іспанія при демократії” Ч. Пауелл проаналізував стан освіти та основні кроки уряду в модернізації системи освіти [1, р. 405–407]. Х. Белтран Лявадор, Х. Франсес Ернандес і Добон, А. Монтане Лопес дослідили поєднання традицій та сучасних потреб в освітній галузі [2]. Реформування навчальних університетських програм висвітлено Х. Діас Інфанте [3]. С. М. Луїсом Гарсія здійснено аналіз університетської реформи в умовах перехідного періоду [4]. Серед російських дослідників необхідно виділити Х. Планас, Х. Рифа, Ж. Сала, М. Забеліну [5; 6].

У працях зазначених науковців міститься недостатньо інформації щодо реформування системи освіти в період консолідації демократичного режиму в Іспанії, який припав в основному на період правління Іспанської соціалістичної робітничої партії (ІСРП) від 1982 р. до 1996 р.

Демократизація системи освіти стала ключовим завданням і передбачала не тільки децентралізацію освіти на державному рівні, але і гуманізацію відносин на всіх рівнях системи.

Наприкінці 60-х – на початку 70-х років франкістський режим, який утвердився при владі після громадянської війни у 1939 р., намагався модернізувати освітню систему, як й інші сфери життя, з метою узгодження її відповідно до завдань економічного розвитку. Ці реформи не торкалися недемократичного характеру режиму.

“Загальний закон про освіту”, який був прийнятий у серпні 1970 р., є найбільш яскравим прикладом обмеженості режиму в спробах модернізувати сферу освіти, в тому

числі в галузі визнання: багатонаціонального характеру, соціально-культурної та економічної різноманітності іспанської території [7].

“Загальний закон про освіту” модернізував підхід до системи освіти, змінив структуру освітніх циклів і деякі елементи програм. Однак глибинна модернізація іспанської освітньої системи сталася лише при переході до демократії після смерті фундатора авторитарного режиму Ф. Франко в листопаді 1975 р. Модернізація була тісно пов’язана з демократизацією всієї політичної системи: державної освіти, що гарантує загальну середню освіту; податкової реформи, здатної забезпечити фінансування системи масової освіти, наближеної по якості до систем інших європейських країн; політичної децентралізації, що закріплює економічне, соціальне і культурне різноманіття Іспанії [5]. Поворотним пунктом освітньої політики країни стали “пакт Монклоа” 1977 р. і стаття 27 іспанської конституції 1978 р.

Угоди Монклоа – це політичні угоди, підписані всіма демократичними партіями, які брали участь у підготовці нової конституції, і спрямовані на визначення загальних політичних цілей і напрямків інвестування для розвитку таких сфер, як охорона здоров’я та освіта. Стосовно сфери освіти в угоді були акцентовані наступні моменти:

- демократизація освітньої системи Іспанії через залучення усіх зацікавлених суб’єктів до проектування розвитку освіти;
- регулювання діяльності навчальних закладів та викладачів з метою підвищення якості освіти як у державних, так і недержавних школах;
- поступове введення безкоштовної освіти і державне забезпечення співробітництва з регіонами;
- навчання кількома мовами і впровадження регіональних компонентів та освітніх програм у кожному регіоні Іспанії, на всіх освітніх рівнях [8].

Іспанська конституція визначила основні положення законодавства у сфері освіти. Тут можна виділити три аспекти: визнання права на освіту в якості одного з основних прав, які повинні гарантуватися державою, інші основоположні права, пов’язані з освітою, і розподіл повноважень у сфері освіти між Центральною адміністрацією та Автономними співтовариствами.

Стаття 27

1. Кожен має право на освіту. Визнається свобода освіти.
  2. Освіта має на меті всебічний розвиток людської особистості на основі поваги демократичних принципів суспільного життя та основних прав і свобод.
  3. Державна влада гарантує право батьків обирати для своїх дітей моральне і релігійне виховання у відповідності з їх власними переконаннями.
  4. Основна загальна освіта є обов’язковою і безкоштовною.
  5. Державна влада гарантує всім право на освіту за допомогою загального планування педагогічної системи, дієвої участі всіх зацікавлених секторів та створення навчальних закладів.
  6. За фізичними і юридичними особами визнається свобода створення навчальних закладів на основі поваги до конституційних принципів.
  7. Викладачі, батьки і, при нагоді, учні здійснюють контроль і беруть участь в управлінні всіма навчальними закладами, що фінансуються за рахунок державного бюджету, у порядку, встановленому законом.
  8. Державна влада контролює освітню систему і встановлює державні освітні стандарти з метою забезпечення дотримання законів.
  9. Державні органи влади надають підтримку навчальним закладам, діяльність яких відповідає вимогам, передбаченим законом для надання такої підтримки.
  10. Визнається автономія університетів у порядку, встановленому законом [9, с. 38–39].
- Союз демократичного центру (СДЦ), партія, яка перемогла на перших парламентських виборах у 1977 р. і сформувала перший демократичний уряд на чолі з А. Суаресом, прийняла рішення розвинути деякі положення статті 27 Конституції країни, ухваливши в 1980 р. конституційний закон “Про статут шкільних центрів” [10].

Зі свого боку Іспанська соціалістична робітничка партія сприйняла цей проект як ідеологічно консервативне трактування 27 статті конституції, вважаючи його надмірно сприятливим для розвитку приватних освітніх послуг. Розбіжність між СДЦ і ІСРП полягала у фінансуванні приватних центрів та об'ємом владних повноважень їх засновників. У лютому 1981 р. Конституційний суд виніс вирок щодо спірних питань даного законопроекту, в якому підкреслювалися такі аспекти: свобода освіти трактувалася як право на створення і керівництво навчальними закладами, право викладачів на свободу реалізації своїх функцій, право батьків на вибір релігійної і моральної освіти для своїх дітей. Засновники навчальних закладів могли встановлювати ідеологію центру, але згідно з конституційними принципами.

У жовтні 1982 р. на парламентських виборах перемогла ІСРП, яка у своїй виборчій програмі обіцяла гарантію права на освіту всьому населенню, а також поліпшення якості освіти. У роки правління соціалістів дане міністерство очолювали: Хосе Марія Мараваль (1982–1988); Х. Солана (1988–1992); А. Перес Рубалькаба (1992–1993); Г. Суарес Пертьєрра (1993–1995); Х. Сааведра (1995–1996).

Міністерство освіти, яке очолив 2 грудня 1982 р. Х. Марія Мараваль, запропонувало план реформи системи освіти, основними цілями якої визначалися наступні: універсалізація безкоштовної та обов'язкової освіти; перетворення системи освіти в інструмент для нейтралізації суспільної нерівності; просування реформи педагогічних методів і змісту програм, здатних поліпшити результати шкільної освіти.

Новий уряд прийняв два великих закони: конституційний закон “Про університетську реформу” (1983 р.) і конституційний закон “Про право на освіту” (1985 р.) [11; 12].

Необхідність реформи на університетському рівні виникла на початку описуваного нами періоду. З 1978 р., відповідно до конституції (стаття 27), університети є автономними структурами. Регулювання цієї автономії передбачає створення механізмів управління університетами та їх фінансування, що було нагальною потребою з початку перехідного періоду. Перші демократичні уряди вже приймали різні проекти відповідних законів, однак, питання було остаточно вирішене лише в 1983 р. з прийняттям Закону “Про університетську реформу”.

У 80-х роках іспанські університети стикалися з численними проблемами: переваженість університетів, що було викликано збільшенням попиту на освіту “71 тис. студентів у 1960 р. і приблизно 650 тис. у 1980 р.”, що породило проблеми підвищення якості викладацького складу, обладнання, навчальних закладів і методик навчання (низький рівень успішності й високий рівень відрахувань студентів); збільшення чисельності вузів за відсутності якого-небудь планування; елітна університетська структура, з жорсткою навчальною програмою і практично повною відсутністю зв'язку між викладанням і науковими дослідженнями [6, с. 65].

Існував розрив між суспільством, яке йшло шляхом прогресу і демократизації, і університетами, які не розвивалися паралельно з іншими громадськими інститутами і структурами. Реформа була необхідна з наступною метою: реалізація автономії університетів, проголошеної в конституції країни, наближення до європейських моделей університетів, оскільки Іспанія повинна була приєднатися до Європейського союзу в 1985 р. [6, с. 66].

Закон “Про університетську реформу” 1983 р. розробив конституційний принцип автономії університетів і розподілив відповідальність у сфері вищої освіти між державою, автономними співтовариствами і самими університетами. Він також заклав основи реформи університетів в умовах демократичних і політичних змін. Згідно із Законом “Про університетську реформу”, завдання університетів полягала в передачі знань, розвитку науки, технології і культури. Також підготовка до здійснення професійної діяльності, що вимагає застосування наукових знань і методів або ж навичок художньої творчості; наукова і технічна підтримка економічного, соціального і культурного розвитку, розширення університетської культури (стаття 1) [11, с. 24034]. Мета полягала в тому, щоб університет надавав освітні послуги суспільного призначення, роблячи акцент на спільних інтересах

країни і автономних співтовариств. Інша мета полягала в посиленні університетських факультетів для стимулювання дослідницької роботи і створення більш гнучкої навчальної програми.

У законі розглядався також розподіл повноважень між державою, автономними співтовариствами і самими університетами. Закон, з одного боку, уточнив повноваження держави, і, з іншого боку, визначив межі незалежності університетів. Університети стали самостійними в таких областях як загальна політика, академічні питання, навчальні програми, фінансування, управління, робота викладачів, набір студентів, стандарти, облік академічної успішності, рівень знань студентів, видача дипломів і присудження вчених ступенів (стаття 3 п. 2) [11, с. 24035].

У компетенції держави залишилися такі питання: 1) створення університетів шляхом прийняття парламентом законів, за згодою автономних громад, на території яких будуть знаходитися ці університети; 2) визначення кількості нових спеціальних навчальних закладів, а також мінімальних вимог до них, встановлення процедури відбору для отримання посади в університеті; 3) регламентація академічних дипломів, дійсних на рівні всієї країни; 4) умови визнання дипломів і вчених ступенів іноземних і приватних університетів; 5) розробка системи оплати праці викладачів.

Після прийняття Закону “Про університетську реформу” відбулися такі основні зміни: 1) удосконалення системи субсидій; 2) зростання чисельності жінок в університетах; 3) посилення науково-дослідної сфери (динамічний розвиток різних факультетів); 4) поява нових дисциплін (переробка навчальних програм, структур та профілів нових спеціальностей).

Поряд з цими важливими аспектами ми повинні визнати, що експансія освіти викликала не тільки надлишок студентів, але й призвела до того, що багато студентів отримали доступ до другої або третьої вищої освіти (в деяких університетах понад 3/4 студентів здобували якусь спеціальність у галузі гуманітарних наук) [6, с. 67].

У 1983 р. в Іспанії було 30 державних університетів, а в 2005 – вже 49. Також збільшилося число приватних університетів (з 4 у 1984 р. до 22 у 2010 р.) В 1971 р. студентство складало 0,6 % населення країни, у 1983 р. – 1,6 % і в 2010 р. – 3,2 % [3]. З того часу в Іспанії почали активно з’являтися й приватні вузи. На основі закріпленого в Конституції права “вільного створення навчальних центрів” закон від 1983 р. оголошував освіту “соціальною послугою”, що не монополізована державою і відкрита для приватної ініціативи. Якщо на початку 80-х років у країні було всього чотири приватних університети – університет “Деусто” у Більбао, Папський університет “Комільяс” в Мадриді, Папський університет в Саламанці та Університет Наварри в Памплоні, то до середини 1990-х рр. їх стало вже десять [13, с. 247].

Крім цього, за кілька років сильно зросла чисельність викладацького складу: “1979/1980 рр. – 38420 чол; 1989/1990 рр. – 56953 осіб”. За 10 років чисельність університетських викладачів зросла на 48,23 %, але це не покращило якість навчання, оскільки зростання чисельності студентів було більш значним [5].

У липні 1985 р. був прийнятий закон “Про право на освіту”, названий прогресивним, оскільки намагався узгодити права і свободи, прийняті Конституцією, і містив такі фундаментальні засади:

- встановлення шкільної мережі державних і приватних центрів з наданням послуг основної освіти (у випадку приватних центрів було запропоновано державне фінансування);
- регулювання участі батьків, викладачів та учнів у центрах, підтриманих державними фондами, а також створення муніципальних, провінційних та автономних шкільних рад;
- регулювання програмування освіти, функція, що була поділена між державою і автономіями [12].

Проект закону був достатньо дискусійним, оскільки полеміка вивела на вулиці тисячі маніфестантів у Мадриді, а консервативні партії виступили проти його прийняття. Публічна презентація проекту викликала опір асоціацій, як релігійних, так і світських, пов’язаних з приватною освітою. Вони звинувачували владу в прагненні обмежити свободу в системі

освіти. Проти закону оголосили широку мобілізацію Католицька конфедерація священників (Сопсара), Іспанська федерація релігійної освіти (FERE) і значна частина прихильників приватної освіти. 18 листопада 1983 р. в Мадриді ними була організована маніфестація, яка стала однією з найчисленніших в історії іспанської столиці [14; 15; 1, с. 406]. Так, на сторінках газети “Ель Паїс” президент Іспанської Федерації Центрів Освіти А. Мартінес Фуертес висловлював свою незгоду з деякими положеннями закону, зокрема щодо коштів, запропонованих для контролю фінансування державних фондів, призначених для приватної освіти [16].

Проект закону був також об’єктом попереднього розгляду в Конституційному суді за ініціативою парламентської групи Народного альянсу. У своєму рішенні від 1985 р., Конституційний суд відхилив домагання неконституційності.

На практиці, все це зробило Конституційний суд третьою політичною силою, що була одночасно формою політизації правосуддя і юридикалізації політики, які повинні були б видаватися шкідливими для консолідації демократичних правил гри.

Конституційний закон “Про право на освіту” заснував три типи навчальних закладів, які існують у західному світі: державні, договірні та приватні. Він визначив систему субсидій; ввів участь батьків, викладачів та учнів в управлінні центрами; закріпив критерії прийому учнів в центрах, та розподілив функції між центральним урядом і автономіями.

Державні школи засновувалися державною владою: міністерством освіти, урядом автономій, міністерством оборони тощо. Вони були зобов’язані реалізовувати освітні функції з підпорядкуванням конституційним засадам, ідеологічній нейтральності і повагою до релігійної і моральної свободи. Ці школи були абсолютно безкоштовні. Директор обирався на три роки шкільною радою, сформованої з директора, завідувача з навчальної роботи, секретаря, невизначеного числа представників батьків, учнів та викладачів, члена муніципалітету даного округу. Викладачі призначалися за допомогою конкурсу.

Приватні школи не отримали субсидію держави, тому всі витрати були покладені на батьків. Засновником визначалася приватна особа, яка встановлювала ідеологію, в межах конституції, визначала ціну оплати за навчання, обирала за власним критерієм на посаду викладачів, а також розробляла правила внутрішнього функціонування.

Договірні школи засновувалися приватними особами, часто релігійними орденами, на основі державного фінансування. Також як державні, вони були безкоштовними. Директор і викладачі обиралися шкільною радою. Робота викладачів оплачувалася державою згідно з договором.

Дитина зараховувалася у державну чи договірну школу після розгляду наступних критеріїв: фінансові можливості батьків (перевага надавалася дітям з малозабезпечених сімей); близькість школи до дому; велика кількість братів/сестер, внесених у списки даної школи.

Вищим органом участі в загальному програмуванні освіти щодо проектів законів стала Шкільна рада держави. Її голова призначався Радою міністрів. Цей орган складався з невизначеного числа представників викладачів, обраних федераціями профспілок; представників батьків, призначених федераціями асоціацій батьків; учнів, обраних федераціями асоціацій учнів; представників не навчального персоналу; засновників приватних навчальних центрів, а також з офіційних представників синдикатів [17].

Не дивлячись на те, що даний закон викликав спочатку негативну реакцію консервативних сил, його впровадження та застосування виявилось в результаті ефективним.

Закон закріпив права на освіту, схвалені конституцією, і встановив досить незвичну для Іспанії систему управління школами, взявши за приклад європейське законодавство в даній сфері. З іншого боку, закон закріпив подвійну мережу навчальних центрів: державну (школи та інститути) і приватну. Остання підтримувалася державними фондами, які фінансували навчання дітей з шести до чотирнадцяти років (а, починаючи з дев’яностих років, з шести до шістнадцяти років) [18].

Реформи в системі освіти призвели до позитивних результатів щодо реалізації права громадян на освіту та його доступності. Якщо в 1978 р. більше половини іспанців мали тільки початкову освіту і лише 1,8 % – вищу, то вже до 2002 р. значна кількість іспанців змогли отримати середню професійну освіту, а громадян з вищою освітою стало вчетверо більше.

Рішення надати населенню право на освіту викликало бурхливий розвиток освітньої системи. Воно супроводжувалось реальним повним охопленням населення освітньою системою у період обов'язкового навчання, а також збільшенням чисельності учнів у сфері необов'язкової середньої загальної, професійної і вищої освіти.

Соціалістична партія Іспанії, спираючись на свої передвиборчі обіцянки 1986 р. гарантувати право на освіту і підняти якість освіти, запустила новаторський план, заснований на експериментуванні. Цей план стосувався реформи початкових і середніх шкіл.

У сфері початкової освіти метою було встановити нову модель – послідовності процесу навчання. Міністр освіти і науки, Х. Марія Мараваль запропонував “Проект реформи освіти”, основними цілями якої були визначені наступні:

1. Розширення обов'язкової та безкоштовної освіти з 14 до 16 років для досягнення більшої рівності в підході до освіти, а також для більших можливостей громадян пристосовуватися до суспільних вимог майбутнього.

2. Встановлення більш відповідної структури освітніх етапів. Був встановлений перший етап дошкільної освіти до шести років. Потім обов'язкова освіта організувалася в двох етапах: початкова освіта тривалістю у шість років, і середня обов'язкова освіта – чотири роки. Після закінчення навчання учні могли вибирати: отримання ступеня бакалавра або професійна освіта середнього рівня. Отримавши ступінь бакалавра, учні могли продовжувати навчання в університеті або в професійній освіті вищого рівня.

3. Перетворення професійної освіти. Отримання престижної професійної освіти з можливістю формувати платформу зайнятості, було однією з найважливіших цілей реформи. Було заплановано дві важливі зміни у зв'язку з попередньою ситуацією. Перша полягала в тому, щоб включати базову професійну освіту за планами навчання середньої освіти, з метою отримання всіма учнями загальної освіти, яка б комбінувала академічну освіту з професійною. Друга – встановлювати спеціальну професійну освіту, яка була б отримана після закінчення середньої обов'язкової освіти або ступеня бакалавра, і яка повинна була стати мостом між загальною освітою і світом трудящих.

4. Покращення якості освіти.

5. Зміна навчальних планів. Встановилися різні рівні формування навчальних планів (національний, автономний та спеціальний для кожної школи); була змінена система оцінювання знань.

6. Досягнення більшої справедливості в наданні освіти [18, с. 260; 19].

Закон також, як і попередній, був сприйнятий негативно консервативними інституціями, які організували маніфестації та акції протесту. В першу чергу, це стосується Автономної національної федерації асоціацій студентів (CANAE), Федерації синдикатів, незалежних від освіти (FSIE), Католицької федерації вчителів, Асоціації викладачів релігій державних центрів, Федерації центрів освіти та управління (комерційна організація католицьких коледжів), Іспанської федерації релігійної освіти (FERE) і Католицької федерації священиків (Сопсара). Вони акцентували увагу на обмеження свободи в освіті й на недостатньому рівні релігійної освіти. Наймасштабнішою була маніфестація 8.000 католиків в Мадриді на початку червня 1990 р. [20].

У свою чергу, представники семи прогресивних студентських організацій і автономних національних областей (Державна федерація асоціацій студентів, Прогресивних Студентів, Синдикат Студентів (рівень держави) і Альтернатива прогресивних студентів (АЕР), Студентська координація Каталонії (СЕЕМС), Студентський блок Валенсії (БЕА) і студентська організація Галісії) надали особливе значення єдності акції всіх прогресивних організацій. Прогресивні студенти вимагали, шляхом звернення до міністра освіти,

Х. Солана, провести переговори. Вони виступали за безкоштовну дошкільну освіту до шести років, вилучення релігії як галузі знання, інтеграцію технічної професійної освіти в ступені бакалавра, створення практик на підприємствах для студентів, більше студентської участі у центрах освіти і в Шкільній Раді держави. В університетській області, вони виступали за державний Університет, скасування вибіркості й системи квот, глобальної реформи системи освіти та участь університетів у реформі планів навчання [21].

Однак розширення обов'язкової освіти не було достатнім для вирішення існуючих проблем освіти. У 1989 р., новий міністр освіти Хав'єр Солана видав "Білу книгу реформи системи освіти", яка представляла два нововведення до проекту попереднього міністра Х. Маравалія: розділ, присвячений освіті дорослих та інший – нерівності в освіті.

Зрештою, 13 вересня 1990 р. був прийнятий Органічний закон "Про загальну функціональну структуру освітньої системи" на спільному засіданні обох палат парламенту (205 висловились "за", "проти" – 89 і троє утрималися) [22; 23].

Таким чином, новий закон: ввів експериментування та ініціював широку державну дискусію; поклав початок складної і глибокої реформи системи освіти, не тільки долаючи недоліки минулого, але й даючи відповідь на вимоги сьогодення і майбутнього; започаткував освітню реформу як постійний процес нововведень і змін, маючи достатньо гнучкості, щоб включати "можливі наступні коригування та розвиток"; поєднав систему освіти одночасно з її децентралізацією; сприяв розвитку політики освіти для дорослих [18, с. 270].

У січні 1994 р. новий міністр освіти і науки Р. Суарес Пертьєрра представив документ "Навчальні центри та якість освіти", в якому були викладені основні пропозиції для покращення якості освіти.

У березні 1995 р. Рада міністрів ухвалила проект конституційного закону "Про участь, оцінку та управління освітніми установами", направляючи його Кортесам для парламентського розгляду [24]. Новий закон був оприлюднений у листопаді 1995 р. Він розмежував компетенції адміністрацій у сфері освіти. Міністерство науки і освіти взяло на себе відповідальність не лише за вирішення питань щодо прогресу якості освіти, а за організацію автономії центрів, оцінки та інспекції. Закон дав новий імпульс участі та автономії різних секторів навчально-виховної спільноти в житті навчальних закладів і завершив формування законної основи, здатної стимулювати чинники, які сприяли розвитку якості освіти та її прогресу.

На початку конституційного періоду витрати на освіту становили близько 4 % ВВП, тоді як на початку 90-х вдалося подолати 6 %.

Таким чином, в роки консолідації демократичного режиму в Іспанії була проведена масштабна діяльність у формі соціального проекту щодо зміни змісту, структури, методів та форм освіти. Реформи свідчили про посилення значення освіти як соціальної цінності, а також про затвердження демократичних принципів функціонування системи освіти в країні. Іспанська соціалістична робітничка партія, відповідно до своїх основних постулатів, прагнула забезпечити доступність освіти, підвищити її якість, привести даний соціальний інститут у відповідність з основними сучасними вимогами. За результатами досліджень учених, багато чого вдалося досягти. Модернізація системи освіти гарантувала принцип рівних можливостей для всіх громадян; сприяла зміцненню громадських зв'язків, координації інтересів і поділу фундаментальних цілей різних соціальних груп. Освітня система, сама по собі, стала перетворюватися в ключ суспільного прогресу.

Список використаних джерел

1. Powell Ch. Espana en democracia. 1975 – 2000/Charles Powell. – Barcelona: Plaza Janez, 2001. – 688 p.
2. Beltrán Llavador José, Francesc J. Hernández i Dobon, A. Montané López. Tradición y modernidad en las políticas educativas en España: una revisión de las últimas décadas / Beltrán Llavador José, Francesc J. Hernández i Dobon, Alejandra Montané López // Revista Iberoamericana de Educación. – Número 48. – Septiembre-Diciembre. – 2008. – P. 53–71. Режим доступу 15.05.2013: <http://www.rieoei.org/rie48a02.pdf>
3. Díaz Jorge Infante. La reforma de los planes de estudio universitarios de la España democrática (1977–2000) / Díaz Jorge Infante // Revista de Educación, 351. Enero-Abril 2010. – P. 259–282. Режим доступу 15.05.2013: http://www.revistaeducacion.educacion.es/re351/re351_11.pdf
4. San Miguel Luis García. La transición a la democracia y la Ley de Reforma Universitaria/San Miguel Luis García // Anuario de la Facultad de Derecho de Alcalá de Henares. – 1995–1996. – № 5. – P. 29–44.
5. Планас Х., Руфа Х., Сала Ж. (Испания). Управление образованием в Испании в переходный период. Проект TACIS-

EDRUS 9608 / Х. Планас, Х. Рифа, Ж. Сала. 1999. – 32 с. 6. *Забелина М. М.* Опыт Испании в формировании экономических и институциональных основ развития новых образовательных технологий. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук / Марина Михайловна Забелина. – Москва, 2003. – 204 с. 7. *Ley 14/1970*, de 4 de Agosto, general de educacion y financiamiento de la reforma educativa // Boletín Oficial del Estado: 6 de agosto de 1970. – Núm. 187. – P. 12525–12546. 8. *Los pactos de la Moncloa* // Transición política y consolidación democrática. Espana (1975–1986). – Madrid: Centro de investigaciones sociológicas, 1992. – P. 473–493. 9. *Испания.* Конституция и законодательные акты. – М.: Прогресс, 1982. – 351 с. 10. *Ley Orgánica 5/1980*, de 19 de junio, por la que se regula el Estatuto de Centros Escolares // Boletín Oficial del Estado: 27 de junio de 1980. – Num. 154. – P. 14633–14636. 11. *Ley Orgánica 11/1983*, de 25 de agosto, de Reforma Universitaria // Boletín Oficial del Estado: 1 de septiembre de 1983. – Núm. 209. – P. 24034–24042. 12. *Ley Orgánica 8/1985*, de 3 de julio, reguladora del Derecho a la Educación // Boletín Oficial del Estado: 4 de julio de 1985. – Num. 159. – P. 21015–21022. 13. *Испания.* Анфас и профіль / [Верников В. Л., Авилова А. В., Баррера М. Рубиас и др.]. – М.: Издательство “Весь мир”, 2007. – 480 с. ISBN: 978-5-7777-0384-2. 14. *Campaña del PDP* contra el proyecto de ley de Educación // El País. – 29 de octubre de 1983. 15. *Actos de protesta* contra la LODE en los colegios privados de toda España // El País. – 13 de diciembre de 1983. 16. *Martínez Fuertes Á.* LODE: una ley para todos, pero no de todos/Ángel Martínez Fuertes // El País. – 12 de diciembre de 1983. 17. *Prades J.* La ley de Educación modificará profundamente el actual modelo de enseñanza estatal y privada/Joaquina Prades // El País. – 12 de octubre de 1983. 18. *Prats Joaquín.* La crisis de la reforma educativa socialista y la contrarreforma conservadora en España // Perspectiva, Florianópolis, v. 23, n. 02, p. 255–278, jul./dez. 2005. – Режим доступа 10.04.2013: <https://periodicos.ufsc.br/index.php/perspectiva/article/view/9753> 19. *Marchesi Á.* Presente y futuro de la reforma educativa en España / Marchesi Álvaro // La Revista Iberoamericana de Educación. Septiembre – Diciembre 2001. Número 27. – Режим доступа 23.04.2013: <http://www.rieoei.org/rie27a03.htm>. 20. 8.000 personas asisten en Madrid a una manifestación católica contra la LOGSE // El País. – 10 de junio de 1990. 21. *Estudiantes progresistas* convocan huelga general el día 22 para negociar la LOSE con el Gobierno // El País. – 7 de marzo de 1990. 22. *Ley Orgánica 1/1990*, de 3 de octubre de 1990, de Ordenación General del Sistema Educativo // Boletín Oficial del Estado: 4 de octubre de 1990. – Num. 238. – P. 28927–28942. 23. *Esteban S. Barcia.* La LOGSE, ratificada ayer por el Congreso, entrará en vigor dentro de 15 días / Esteban S. Barcia // El País. – 14 de septiembre de 1990. 24. *Ley Orgánica 9/1995*, de 20 de noviembre, de la participación, la evaluación y el gobierno de los centros docentes // Boletín Oficial del Estado: 21 de noviembre de 1995. – Num. 278. – P. 33651–33665.

Валентина Годлевская

РЕФОРМА СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ КОНСОЛИДАЦИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО РЕЖИМА В ИСПАНИИ

В статье исследуется процесс модернизации системы образования Испании в условиях утверждения демократического режима. Автор освещает процесс становления системы образования, изменения в сфере начального, среднего и высшего образования. Исследование особенностей протекания отмеченных процессов осуществлено на основании анализа законодательной базы 1980-х – середины 1990-х годов.

Ключевые слова: консолидация демократии, реформа, система образования, начальное образование, среднее образование, университетское образование, качество образования, доступность образования.

Valentyna Hodlevska

REFORM OF SYSTEM OF EDUCATION IN THE CONDITIONS OF CONSOLIDATION OF DEMOCRATIC REGIME IN SPAIN (1982–1996)

In the article the process of modernization of the education system of Spain is investigated in the conditions of claim of the democratic regime. The author covers the process of formation of the system of education, changes in primary, secondary and higher education. Investigation of the features mentioned flow processes carried out on the basis of the analysis of the legislative base 1980 – mid 1990s.

Key words: consolidation of democracy, reform, system of education, primary education, secondary education, university education, quality of education, availability of education.